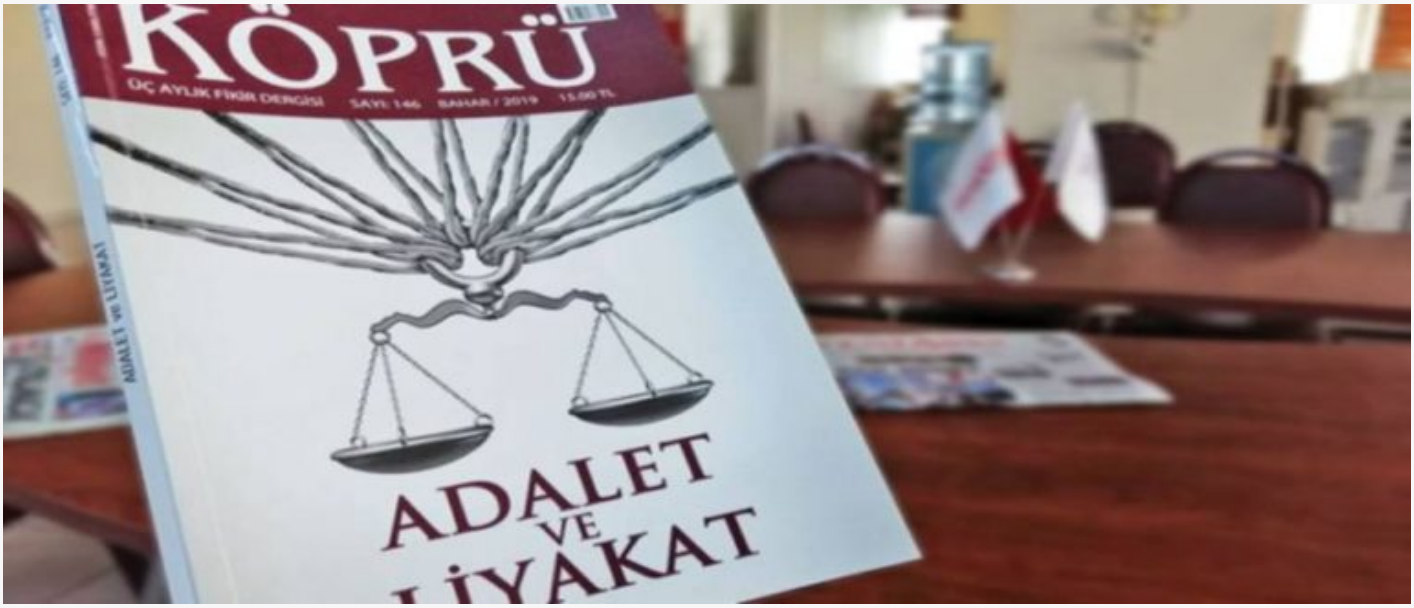
Bediüzzaman’ın Sosyal Tabakalara Bakışı ve Uzlaşma Yolları

Bediüzzaman Said Nursî, hayatı boyunca İslam Birliğini sağlama ve başta Ümmet-i İcabet olmak üzere, bütün insanlığın iman sahibi olabilmesi için mücadele vermiştir. Pozitivist ve aklı putlaştıran düşünce yapısının, hem Batı’nın kendi içinde, hem de İslam dünyası içindeki insanlığı ebedi felakete sürükleyici zararlarına dikkat çekmiş, bu düşünce yapısının karşısına Allah’ın varlığını, birliğini, ona imanın şart olduğunu sayısız delilleriyle ortaya koymuştur.

Bu düşünceyi ortaya koymakla Said Nursi, bütün insanlığı tek hak din olan İslam’a davet etmiş, kaynağını İslam’dan almayan bütün medeniyetleri de reddetmiştir.

Kendi tabiriyle, “Dünya ehlinin ve maddi tarihin bakış açısıyla, insan türünün sosyal hayatına bakıldığı zaman, görülüyor ki, sosyal ve siyasi hayat itibariyle insanlık birkaç devri geçirmiştir. Birinci devir, vahşet ve bedevîlik devri, ikinci devir kölelik devri, üçüncü devir esirlik devri, dördüncü devir ecir, mükafat devri, beşinci devir ise, sahip olma ve hürriyet devridir.”

Bediüzzaman, Batı’da yaşanan feodaliteye, zenginlerin köylüleri ve fakirleri köle gibi kullanmasına, “havassın avamı kullanması, küçük bir ücretle köle gibi çalıştırması” olarak bakmakta ve bu dönemde avamın büyük acılar yaşadığını anlatmaktadır.

Bediüzzaman’ın bu bakışı Batı medeniyeti açısından doğrudur. Batı medeniyetinin bu ezici, köle gibi kullanıcı zihniyetine avamın müthiş bir kin duymaya başladığını ve isyan ederek kendi haklarını aramaya başladığını belirten Bediüzzaman, Bolşeviklik ve komünizmin bu kin ve isyandan kaynaklandığını belirtmektedir. Komünizmin ve Bolşevizmin aslında fakirlerin ve ezilenlerin zenginlere karşı bir ayaklanma hareketi olduğunu belirten Said Nursi, bu kavramların zenginlere ait her şeyi kırıp dökme, yok etme cesareti verdiğini ifade etmektedir.

Kendi çağında yaşanan birinci ve ikinci cihan harplerinin ekonomik sebeplere bağlı olduğunu düşünen Bediüzzaman, bu savaşların yerini sosyal tabakaların savaşına bıraktığını iddia etmektedir. Bunun sebebini de “beşer esir olmak istemediği gibi, ecir de olmak istemez” sözleriyle anlatmaktadır.

Batı medeniyetini Şeriatın reddettiğini söyleyen Bediüzzaman, bu reddin sebeplerini de şöyle izah etmektedir:

Çünkü beş menfi esas üzerine kurulmuştur. Dayanak noktası kuvvettir, hedefi ve kastı menfaattir, hayatta düsturu kavgadır, kitleler arasındaki bağı, diğerini yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyetçiliktir. İnsanlık böyle bir medeniyette kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postuna bürünmüş hale gelir diyerek, Batı medeniyetinin insanlığı içine düşürdüğü vahim hali ortaya koymaktadır.

Bediüzzaman, zenginle fakirin arasındaki kavgayı bitirmenin yolunu da şu sözlerle anlatmaktadır:

Vücub-u zekat, (zekatın hakkıyla verilmesi), hurmet-i riba (faizin kaldırılması) ve karz- ı hasen (Faizsiz borç verilmesi) barışın şartlarıdır. "Şu riba (faiz) taşını altından çeksek, şu zalim medeniyet kasrı çökecektir" diyerek, Batı medeniyetinin zenginleşmesinin altındaki acı gerçeğe işaret etmektedir. Bugün de ülkemizin ekonomik krizlere sürüklenmesinin ardındaki temel sebep, faizlerin çok yüksek oluşu ve sermaye sahiplerinin ellerindeki parayı, yatırıma sevk etmek yerine faize yatırmaları değil midir?

Milliyetçilik fikrinin de zararlarına temas eden Said Nursi, menfi milliyetçiliğin İslam ümmetini ve insanlığı birbirine düşüreceğine inanmakta ve tamamen İttihad-ı İslamı müdafaa etmektedir.

Milliyetçiliğin, nefsani bir zevk, gaflete sürükleyici bir lezzet ve kötü bir kuvvet verdiğini savunan Bediüzzaman, milliyetçilik fikrini ikiye ayırmaktadır. Birincisi başka milletleri sömürmek ve yutmakla yapılan milliyetçiliktir ki, bunun örnekleri son 15 yılda Bosna'da, Çeçenistan'da, Balkanlarda ziyadesiyle görülmüştür. Sırpların kendinden saymadığı milletlere karşı uyguladığı soykırım herhalde misal olarak yeterlidir. Bediüzzaman, tek milliyet kabul etmektedir: İslam milliyeti. Başka bir milliyete ihtiyaç bırakmamaktadır.

Müslüman olmanın şuuruna sahip bir kavim, topluluk, sosyal tabaka, ne dersek diyelim, öncelikle bütün Müslümanları kardeş kabul edecek, hiç birini diğerinden üstün tutmayacaktır. Tarih boyunca milliyetçiliği menfi manada ön plana çıkaran devletlerin hem kendilerine, hem İslam ümmetine büyük zarar verdiğini söyleyen Bediüzzaman, Emeviler'i misal olarak göstermektedir.

Milliyetçiliğin Avrupa'ya da büyük zarar verdiğini belirten Bediüzzaman, İkinci Cihan harbinin Almanlarla beraber diğer Avrupalılara da büyük zarar verdiğini ifade etmektedir.

Bediüzzaman, İslam ile Hıristiyanlık arasında da mukayese yaparak, Hıristiyan Avrupa'nın kilisenin baskısından kurtulduktan sonra inkişaf ettiğini, ancak Batı'nın büyük ölçüde dinine sahip çıkmaya devamla bir cihette mutaassıp olduklarını da belirtmektedir. Avrupa'nın üç yüz yıl boyunca kendi içinde din savaşları yaşadığını hatırlatan Bediüzzaman, İslamiyet'te, tarihler şahittir ki, bir defadan başka iç savaşa sebep olmamıştır demektedir.

İslamiyet'in, zekat vermek, faizi yasaklamak gibi emir ve yasaklarıyla, zenginlerle fakirleri birbirine yaklaştırdığı gerçeğini dile getiren Bediüzzaman, aynı zamanda insanı düşünmeye, ilim ehlini korumaya çağırdığını hatırlatmaktadır.

Bediüzzaman, bir çok hakiki İslam alimi gibi, dünyanın geleceğinin yine İslam ile aydınlanacağını, insanlığın yalnız İslam'ın adaletinde, hakkı üstün tutan, güçlüyü değil, zayıfı üstün tutan düşüncesinde gördüğünü ifade etmekte, beşeriyetin bütün tabakalarının, bütün sosyal grupların yalnız İslam birliği içinde uzlaşabileceğinin "Ve kul câel hakku ve zehekal batıl" ayetiyle sabit olduğunu ifade etmektedir.

Batı başta olmak üzere, İslam dairesi dışında kalan bütün beşerin aslında mutlak hakikati, yani bir olan Allah'ı aradığını söyleyen Bediüzzaman, insanlığın mutluluğunun, aralarındaki her türlü ayrılığın, tabakalaşmanın, zıtlaşmanın, kavganın ve savaşın ortadan kalkmasının yegane yolunun da İslam'ın hakikatini idrak ve onunla amel etmek olduğunu beyan etmektedir.

Bugün ülkemizde, aynı İslam itikadına sahip sosyal gruplar arasında bile bir ayrılık, aykırılık, birbirini kendinden saymama, diğerini beğenmeme ve her fırsatta zemmetme mevcuttur. Bediüzzaman'ın birinci hedefi, İslam ümmetinin ve hassaten bu ülkede yaşayan Müslümanların kendilerini farklı sosyal gruplar, tabakalar olarak görmemeleri, İslam'ın emrettiği kardeşliğin manasını çok iyi anlayarak, aralarında ülfet ve muhabbet tesis etmeleridir.

Ancak, hazindir ki, Risale-i Nurları okuyanların dahi kendi aralarında bir uzlaşma sağladıklarını da tam manasıyla göremiyoruz. Sosyal tabakalaşma, Bediüzzaman'ın zengin ve fakir (havas ve avam) olarak tarif ettiği iki sınıf, veya Hıristiyan/İslam olanlar arasında değil, bizzat aynı ülkede, aynı şehirde yaşayan ve hepsi de aynı kıbleye yönelerek namaz kılan, aynı Peygambere (s.a.v.) inanan insanlar arasında mevcuttur. Bilim adamları olarak bizler, eğer gerçekten bilim adamı sıfatını taşıyorsak, bu ülkede yaşayan ve kendilerini birbirlerinden farklı telakki eden, sosyal tabaka halinde,

cemaat halinde yaşayan ve uzlaşmaya yanaşmayan Müslümanlar arasında uzlaşmanın yollarını aramalıyız.

Bütün sosyal gruplar veya cemaatler, bir diğerinin kendi değer verdiği manevi şahsiyet etrafında toplanmasını istemekten vazgeçmeli, hepsi aynı kitabın ve Peygamberin (s.a.v.) etrafında ve bu mukaddes gerçeklerin işaret ettiği kardeşlik dairesinde bir araya gelmelidir.

Bediüzzaman'ı en çok mes'ud edecek de öncelikle bunun temin edilmesidir.

Bediüzzaman'ın örnek hayatını yaşamak ve eserlerini idrak ederek yaymak gayreti yerine, sadece nakil yaparak sosyal tabakalar arasında uzlaşma sağlanamaz.

Bugün, hiçbir cemaat veya sosyal grup, manen bağlı olduğu veya takipçisi bulunduğu gerçek manevi şahsiyetin örnek hayatını yaşamamaktadır.

Cemaat mensupları halen yer yer aynı camide bir araya gelmemekte, aynı evlerde birbirlerine misafir veya ev sahibi olmamakta, aynı ticari kuruluşlardan alışveriş yapmamakta, aynı medya kuruluşunda ortak düşünceler paylaşmamakta, aynı ortak kitapları veya kültür eserlerini okumamakta, aynı medeniyetin varisleri ve muhyileri olduklarını bildikleri halde o medeniyeti ortak inşa etme gayreti içinde bulunmamaktadır.

Ülkemizin ve insanlığın yaşadığı ortak acıların tek sebebi de öncelikle ülkemizdeki sosyal grupların veya cemaatlerin bir kardeşlik dairesinde bulunamadıkları için kuvvetlerini fark edememeleridir. İslam'ı yaşamaya değer bir din olarak kabul etmeyen, kendilerini Müslümanların karşısında farklı olarak kabul edenler tarafına kendilerini kabul ettirmeye çalışan kompleks içinde bulunmalarıdır.

Bediüzzaman, sağlığında kendisini her an takip eden güçlere karşı dimdik durmuş, onların da hak yolu bulmaları ve İslam kardeşliği dairesinde bir araya gelmeleri için dua etmiştir. Ülkemizin bugün geldiği, -noksan ve yetersiz de olsa- İslami şuur ve idrak seviyesi onun ve çağdaşı olan diğer İslam alimlerinin duaları, gayretleri, eserleri ve gözyaşları neticesidir.

Ekrem KAFTAN

Köprü Dergisi Bahar 2004